

Upplands fornminnesförening

Styrelsens berättelse över föreningens verksamhet arbetsåret 1955-1956

IN MEMORIAM

20 sept. 1955 avled bildhuggaren prof. *Carl Milles*. Den vid sin bortgång åttioårige konstnären, som var född på Örby i Lagga socken strax utanför Uppsala, förblev genom åren, trots sin långvariga verksamhet utomlands, starkt knuten till Uppsala och Uppland. I Uppsala gjorde han i början av seklet som ung och okänd skulptör något av en sensation med sitt förslag till monument över Sten Sture, vilket dock till följd av sargående meningar först på 1920-talet fick sin plats på Kronåsen. Framför Ögonkliniken i Uppsala står några figurer ur det stora Uppståndelsemonumentet, i Upplands nations trädgård Vingarna.

Carl Milles blev ett världsnamn. Stad efter stad i USA beställde väldiga skulpturverk av honom. I Rom hade han en stor ateljé. Men aldrig svalnade den ute i stora världen hemvane konstnärens kärlek till Sverige. Millesgården på Lidingön, med dess rika skulptursamling och med dess sköna sikt över Värtans vatten, blev trots allt den skapelse, som Carl Milles själv till slut mest ömsint omfattade.

STYRELSE

Fornminnesföreningens styrelse har under arbetsåret 1955-1956 haft följande sammansättning:

Landshövding Georg Andrén, Uppsala, ordf.

Professor Dag Strömbäck, Uppsala, v. ordf.

Riksdagsman Gunnar Lodénius, Penningby.

Friherrinnan Beth de Geer, Upplands-Väsby.

Lantbruksattaché Göran Knutsson, Uppsala.

Riksdagsman Edv. Thun, Enköping.

Bankdirektör Gunnar Rosenborg, Uppsala, skattmästare.

Landsantikvarie Nils Sundquist, Uppsala, sekreterare.

Intendent Nils Ålenius, Uppsala.

Riksdagsman Hj. Åhman, Rånäs.

Direktör Eric Wolrath, Uppsala.

Redaktör Ellis Edman, Uppsala.

Regeringsrådet Adolf Lundevall, Stockholm.

Ingenjör Eric Åberg, Uppsala.

Utsedda av Uppsala läns landsting:

Tillsyningslärare Harald Gustafsson, Gamla Uppsala, med godsägare Ferdinand Nilsson, Kungsängen, som suppleant.

Utsedda av Stockholms läns landsting:

Landstingsman Gunnar Andersson, Gustafsberg, med riksdagsman Martin Söderquist, Solna, som suppleant.

Utsedda av Uppsala stad:

Förste arkivarie Manne Eriksson, Uppsala, och missionssekreterare Göran Widmark, Uppsala, med redaktionssekreterare Stig Carlbring, Uppsala, och chefredaktör Axel Ljungberg, Uppsala, som suppleanter.

Verkställande utskott: Verkställande utskottet har utgjorts av landshövding Andrén, ordf., prof. Strömbäck, förste arkivarie Eriksson, dir. Wolrath, tillsyningslärare Gustafsson, landstingsman Andersson, skattmästaren och sekreteraren.

Revisorer: Föreningens revisorer ha varit f. riksbanksdirektör G. A. Barre och bankkamrer Gösta Holdo med riksbanksdirektör C. E. Leffler och lantbrukare Martin Ehrengren som ersättare. Av Uppsala stad utsedd revisor har varit svetsaren O. Nordström med köpman Herbert Ahlqvist som ersättare.

ÅRSMÖTE OCH VÅRUTFLYKT

Årsmötet och vårutflykten 1955 ägde rum 30 maj, Annandag Pingst. Närmare 300 personer deltog. Färden ställdes till sydöstra Uppland och Roslagen med Djursholm som slutmål. Första uppehållet gjordes vid Penningby slott. Civilingenjör Wilhelm Nordström lämnade en historik över det gamla adelslottet och dess ägarelängd, varefter följde en rundvandring genom de kulturhistoriskt intressanta våningarna. På Lännagården, socknens bygdegård vid Hysingsvik, ägde årsmötet rum under Landshövdingens ordförandeskap. Minnesord uttalades över under året bortgångna hedersledamöter och andra föreningen närstående medlem-

mar. Styrelse- och revisionsberättelser upplästes och godkändes, val av styrelseledamöter förrättades m. m. Till föreningens hedersledamöter utsågos professorerna Åke Holmbäck, Jöran Sahlgren och Erland Hjärne, Uppsala, samt Elias Wessén, Stockholm. Föreningens förtjänstmedalj tilldelades kyrkoherde Gils Olsson Nordberg, Riala, kyrkvärd Herbert Samuelsson, Lagga, köpman Dan Westergren, Hållnäs, och urmakare Josef Lundqvist, Hållnäs. Efter gemensam kaffedrickning gick färden vidare mot Riala och Roslags-Kulla. I Roslags-Kulla kyrka talade kyrkoherde Nordberg om kyrkan, Vira bruk och hembygdsrörelsen i Riala och Roslags-Kulla. Rydboholms slott presenterades av ryttmästaren frih. Wilh. von Essen och i grupper besågs det från 1400- och 1500-talen härrörande Vasatornet med dess intressanta prov på renässansinredning. Vid den avslutande gemensamma middagen på Djursholms restaurang hyllade landshövdingen de fyra hedersledamöterna och dagens medaljörer samt framförde tack till dem som varit verksamma som ciceroner under utflykten. Å hedersledamöternas vägnar talade professor Wessén och å medaljörernas kyrkoherde Nordberg. Ordföranden i Samfundet Djursholms forntid och framtid, rektor E. F. Herrlin, riktade å Samfundets vägnar hälsningsord till Upplands fornminnesförening.

HÖSTUTFLYKT

Höstutflykten 1955 ägde rum söndagen 25 sept. med studiebesök i Lunda, Orkesta, Skepptuna och Fasterna socknar. För 70-talet deltagare demonstrerade landsantikvarie Sundquist med biträde av amanuens Anna-Märta Berg Vaxtuna gravfält och Köhögen i Orkesta, Lindholmens ruin i samma socken, Skepptuna kyrka och Mörby slottsruin i Fasterna. Färd-deltagarnas tack till resans arrangörer uttalades av f. härads hövding Nils Edling.

DISA GILLE

Upplands fornminnesförenings vinterting med Disa Gille hölls söndagen 5 febr. 1956 och inleddes med en sammankomst på Hantverksföreningens lokal under ordförandeskap av landshövding Andrén. Sammankomsten, till vilken samtliga Upplands fornminnesförenings medlemmar kallats, inleddes med förhandlingar, varvid på styrelsens förslag tinget beslöt att tilldela fil. dr Oskar Lundberg, Uppsala, fornminnesföreningens förtjänstmedalj. Härefter följde dagens överläggningar i

ämnet »Arkiven som källa för hembygdsforskningen». Landsarkivarie Sten Engström lämnade en översikt över arkivalier av skilda slag vid Uppsala landsarkiv och överlantmätare Eric Tobé visade i skioptikon äldre kartbestånd hos lantmäterikontoret i Uppsala. Erfarenheter från bedrivna arkivstudier lämnades av bl. a. kyrkoherde G. Unestam, fil. mag. Karin Alinder, folkskollärare Sven Sjöberg, banktjänsteman Nils Nyberg och lantbrukare Hans Ebeling. Sammankomsten var talrikt besökt av representanter för de uppländska hembygdsföreningarna.

Senare på dagen samlades närmare 120 personer till gillestämma och måltid på Upplands nation under presidium av åldermannen regeringsrådet Adolf Lundevall. Utdelningen ur landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond överlämnades till Hållnäs hembygdsförening och Disa Gilles pris för år 1956 till Lagga fornminnes- och hembygdsförening. Talet för Uppland hölls av nationens inspektor professor Folke Knutsson. Om det nya förslaget till Uppsala domkyrkas restaurering talade restaureringssakkunnigas ordförande generaldirektör Gunnar Wejke. Som avslutning på stämman visades en färg- och ljudfilm om Carl Milles.

ANSLAG OCH GÅVOR

Fornminnesföreningen har under år 1956 allttjämt haft förmånen att • erhålla ekonomiskt stöd för sin verksamhet från myndigheter, vissa institutioner och enskilda. Uppsala läns landsting har anslagit 9 000 kr., Stockholms läns landsting 6 500 kr. och Uppsala stad 12 000 kr. Uppsala stad har därtill anslagit hyresmedel för lokaler för Upplandsmuseet samt genom Arbetslöshetsdelegerade medel till arkivbiträde å expeditionen. Som ekonomiskt bidrag till den byggnads- och kulturhistoriska undersökningen inom kv. Apotekaren i Enköping i samband med rivning av äldre bebyggelse och vid schaktningar för nybebyggelse har Enköpings stad anslagit 1 000 kr.

LANDSANTIKVARIETJÄNSTENS OCH AMANUENS- TJÄNSTENS EKONOMISKA KONSOLIDERING

Jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen, given 27 maj 1955 och gällande från 1 juli 1955, har landsantikvarien från sagda datum placerats i

lönegrad Ca 31 och amanuensen i lönegrad Ca 21. I likhet med landsantikvarietjänsten har amanuens-tjänsten beslutat regleras genom Statens Pensionsanstalt.

FRÅN VERKSAMHETEN

Beträffande föreningens arbete inom landskapets kulturminnesvård hänvisas till vad som nedan anföres under »Tjänstemännens verksamhet». Medlemsvärningen har fortsatt och ett flertal ortsombud ha svarat för distribueringen av årsboken i bygderna.

TJÄNSTEMÄNNENS VERKSAMHET

Landsantikvarien

Landsantikvarien har tjänstgjort som sekreterare och expeditionsförstandare, redaktör för årsboken och tidskriften samt som intendent för Upplandsmuseet och Kvekgården. Ett stort antal ärenden, i huvudsak rörande forntiden och medeltiden, har handlagts. För Riksantikvarieämbetet har ett ej ringa antal yttranden rörande olika kulturminnesvårdsfrågor avgivits.

Landsantikvarien har tjänstgjort som sekreterare i Disanämnden och varit intendent för Disagården. Landsantikvarien har vidare tjänstgjort som sekreterare hos de delegerade från Uppsala stad samt Uppsala och Stockholms läns landsting, som utsetts att framlägga kostnadsberäkning jämte kostnadsfördelning till det kulturhistoriska stads- och landskapsmuseets inrättande i Akademikvarnen.

Under förlidit arbetsår har landsantikvarien handlagt ett antal ärenden rörande såväl forntiden och medeltiden som nyare tiden. Rörande *forntiden* i Bondkyrko och Vänge; rörande *medeltiden* i Dalby, Danne-mora, Enköpings-Näs, Junkil, Morkarla, Rasbo, Rasbokil, Ununge och Uppsala-Näs; rörande *nya tiden* i Almunge, Alunda, Balingsta, Biskopskulla, Björklinge, Enköpings-Näs, Gryta, Löt, Rasbo, Roslagsbro, Skånela, Ununge, Vaksala, Villberga, Vänge, Älvkarleby och Öregrund.

Landsantikvarien har under arbetsåret tjänstgjort som kulturhistorisk kontrollant vid restaureringen av Trefaldighetskyrkan i Uppsala, Biskopskulla, Morkarla, Enköpings-Näs, Bälunge och Dannemora kyrkor samt varit kulturhistorisk kontrollant och rådgivare vid restaureringen av Spenska gravkoret vid Gryta kyrka samt vid restaureringsarbeten vid H. Trefaldighets och Vaksala prästgårdar. Vidare har landsantikvarien

med biträde av amanuens Berg företagit byggnadshistoriska undersökningar vid prästgårdarna i Börje, Vidbo, Alunda, Rasbo, Villberga och Skånela samt Fånöö gods i Löts socken.

Landsantikvariern har under året publicerat ett flertal uppsatser av skiftande kulturhistoriskt innehåll och hållit föredrag i stad och på land, bl. a. om »Uppsala läns gränser ur historisk synvinkel» inför Länsrådet i Uppsala län; om »Uppsala slott genom seklerna» inför Kursverksamhetens Uppsalaguidekurs; om »Vad vill kulturminnesvården och hur arbetar den?» inför Uppsala Rotaryklubb; om »Landskapet Upplands historiska utdanning» inför Uppsala Södra Rotaryklubb; om »Olaus Rudbeck som tekniker» inför Tekniska föreningen i Uppsala samt slutligen hembygdsföredrag bl. a. vid Svinnegarns källa Trefaldighetsaftonen 1956.

Landsantikvariern har under arbetsåret deltagit i länsrådets i Uppsala län och Natur- och kulturskyddsnämndens för Uppsala län sammanträden. Följande uppsatser ha publicerats: »Adligt jungfrustift på Uppsala slott» i Uppsala Nya Tidnings Julnummer 1955; »Gravklotet från Hammarby» i UNT 21/2 1956; »Morkarla kyrkas målningar» i UNT 4/2 samt »Några nya fynd av forntida gravstenar i Uppland» i årsboken UPPLAND 1955.

Amanuensen

Amanuensen har biträtt landsantikvariern i hans tjänsteverksamhet såväl beträffande ärenden inom Uppsala stad som inom distriktet. Amanuensen har tillika varit redaktionssekreterare för årsboken samt omhändertagat Upplandsmuseets och 1947 års museikommittés registrerings- och insamlingsarbete.

I Uppsala har utförts undersökning, uppmätning och fotografering av murfynd, som frilagts vid schaktningsarbeten å S:t Eriks torg (medeltida byggnad ingående i domkyrkans norra omgärdsningsmur), Gamla torget (medeltida stockledningar och grundmurverk till det gamla rådhuset), Kv. Domen (grundmurverk till medeltida byggnad på Gillets nuvarande plats), Kv. Sta Brita (tegelmurverk till äldre byggnad på platsen för Smålands nations nybyggnad), området mellan Gustavianum och Ekermanska huset (medeltida murverk till byggnad strax söder om sistnämnda hus) samt kv. Klostret (grundstenar till den i början av 1900-talet nedbrunna grindstugan på Gotlands nations tomt). I samband med rivning av äldre bebyggelse inom kv. Klostret, S:t Brita och Rosen-

berg har byggnads- och kulturhistorisk undersökning samt uppmätning och fotografering utförts och inredningsdetaljer registrerats och tillvaratagits. Vid ombyggnad av Islandsbron har uppmätning och fotografering utförts av västra brofästet med dess stenvalv.

I Enköping har vid schaktningsarbeten inom kv. Apotekaren byggnadsarkeologisk undersökning, uppmätning och fotografering företagits av medeltida skiftesverks- och timmerkonstruktioner, kavelbroar, konstruktioner för fastmarksvinnande m. m. Vidare har byggnadshistoriska undersökningar utförts vid prästgårdarna i Rasbo, Ubbby i Dalby socken och Alunda samt vid Fånöö gods i Löts socken.

I Sigtuna (kv. Klockaren) samt Ärentuna och Vassunda socknar har fornlämningar undersökts, varom rapport avgivits till Riksantikvarieämbetet.

På landsbygden har amanuensen dessutom biträtt vid handläggning av ärenden rörande såväl forntiden och medeltiden som nyare tiden. Rörande *fortiden* i Alunda, Björklinge, Bro, Håbo-Tibble, Håtuna, Jumkil, Järlåsa, Knivsta, Lillkyrka, Läby, Skuttunge, Rasbo, Tierp, Uppsala-Näs, Vaksala, Vendel, Västland, Västeråker och Åkerby; rörande *medeltiden* i Biskopskulla, Frösthult och Morkarla; rörande *nya tiden* i Bro, Dannemora, Forsmark, Gryta, Hagby, Lagga, Litslena, Rasbo, Skäfthammar, Stockholms-Näs, Tegelsmora, Tierp, Väddö, Västeråker, Yttergran, Älvkarleby och Österlövsta.

Vid av Vänge hembygdsförening anordnad exkursion har amanuensen varit ledare. På inbjudan av Funbo hembygdsförening och Samlarföreningen Nordstjärnan, Uppsala, har föredrag hållits. Vid en av Roslagsbro Rödakorskrets anordnad kulturhistorisk utställning har amanuensen bistått vid dess iordningställande och demonstration. Vid av Kursverkssamheten anordnade studiekurser i ämnet »Möbler och möbelstilar» har amanuensen varit kursledare.

UPPLANDSMUSEET

Styrelse för Upplandsmuseet har varit Upplands fornminnesförenings styrelse och föreståndare för museets samlingar landsantikvarie Sundquist med biträde av amanuens Berg.

I avvaktan på museets tillkomst och på grund av otillfredsställande magasinlokalerna har endast ett fåtal nyinköp under året gjorts. Rörande museifrågan hänvisas till vad som nedan anföres under »1955 års delegerade för ett stads- och landskapsmuseum i Uppsala».

KVEKGÅRDEN

Kvekgården, fornminnesföreningens gård i Fröslunda socken, har stått tillgänglig för allmänheten och visats av dess vaktare herr K. E. Larsson. Den insamling till Kvekgårdens underhåll, tillkommen på initiativ av fornvårdare Albin Rylander, vilken under året slutförts, har inbragt kr. 10 000. Till de bidragsgivare, som tecknat bidrag å insamlingslistan, och till hr Rylander, som omhänderhaft densamma, vill fornminnesföreningen uttala sitt uppriktiga tack.

PUBLIKATION

Föreningens årsbok UPPLAND 1955 under redaktion av Nils Sundquist, Nils Ålenius och Manne Eriksson utsändes i början av januari till medlemmarna. Ur innehållet må anföras följande uppsatser: »Några nya fynd av forntida gravstenar i Uppland» av Nils Sundquist; »En resa i uppländsk bruksbygd 1816», färdberättelse av Carl Georg Rogberg med inledning och kommentar utgiven av Åke Dintler och Oloph Odenius; »En okänd häxprocess i Vendel 1687» av Nils Edling; »Uppsala högre allmänna läroverks vapen» av B. O. Kälde; »Ett år för 100 år sedan — ur en bältingebondes dagbok» av Algot Håstad; »Gammellaxen från Älvkarleby» av Aron Hallenberg; »Bältinge mossars torrläggning» av Algot Håstad; »Carl Eldhs minnesutställning i Linnéträdgården» av Teddy Brunius samt »Nya uppgifter för hembygdsrörelsen» av Lennart Thorsell.

VERKSAMHET NÄRA KNUTEN TILL FÖRENINGENS

De många hembygdsföreningarna ute i landskapet ha fortsatt sitt målmedvetna arbete till den uppländska hembygdsvårdens fromma. För den insats de sålunda gjort betygar Upplands fornminnesförening dem sin stora uppskattning. Föreningen står också i tacksamhetsskuld till de många specialsammanslutningar, såsom Disastiftelsen, Stiftelsen Geijersgården m. fl., vilka genom sin verksamhet avbördat landskapsorganisationen ett flertal viktiga ärenden.

Disastiftelsen

Disastiftelsen har fortsatt sin verksamhet genom sitt verkställande organ, Disanämnden, vilken haft följande sammansättning:

för *Uppslands nation*: överläkare Tord Skoog och landsantikvarie Nils Sundquist med fil. mag. Inga Löwdin och med. lic. Curt Åhlander som suppleanter,

för *Uppslands fornminnesförening*: direktör Eric Wolrath och fru Karin Bratt med intendent Nils Ålenius och fru Anna Lovén som suppleanter,

för *Uppsala fabriks- och hantverksförening*: fabrikör Einar Norlund med ingenjör Anders Diös som suppleant,

för *Uppsala läns hemslöjdsförening*: fru Ester Hult med fröken Laijla Wallin som suppleant,

för *Uppsala läns husmodersförbund*: fru Aina Carlsson med fru Signe Swärd som suppleant,

för *Uppsala stad*: tillsyningslärare Harald Gustafsson med kyrkoherde Allan Svantesson som suppleant,

för *Jordbrukareungdomens förbund*: lantbruksattaché Göran Knutson med landstingsman Gunnar Hübinette som suppleant, samt vald av nämnden: regeringsrådet Adolf Lundevall.

Verkställande utskottet har förutom av den av Uppslands nation utsedde ordföranden, överläkare Skoog, bestått av vice ordföranden fru Bratt, sekreteraren landsantikvarie Sundquist och skattmästaren regeringsrådet Lundevall.

Disagården. Under säsongen 1 maj—30 sept. 1955 har Disagården hållits öppen vardagar kl. 11—17, sön- och helgdagar kl. 13—17. Vaktare har varit sergeant Gunnar Blomberg. Gården har under den gångna säsongen besökts av 1 880 personer samt av ett flertal skolklasser från landskapet och Uppsala. (Skolklasser från Uppsala under lärares ledning få besöka gården utan avgift.) I likhet med föregående år har Svenska Ungdomsringens Uppsalaavdelning fått disponera gården för dansaftnar i samband med folkdansuppvisningar mot en provision på inträdesbiljetterna, vilket givit ett värdefullt tillskott till stiftelsens kassa.

Disanämnden har haft förmånen att från Uppsala stad åtnjuta ett årsanslag för 1955 å 3 000 kr. att användas till underhåll av de i anläggningen ingående byggnaderna.

Stiftelsen Geijersgården

Vid Geijersgården har under arbetsåret smärre reparationer och underhållsarbeten utförts. Stiftelsens ordförande är landshövding Georg Andrén, dess verkställande ledamot och skattmästare agronom H. Killander, Uppsala.

1955 års delegerade för ett stads- och landskapsmuseum i Uppsala

De delegerade, som år 1955 tillsattes med representanter för Uppsala stad och Uppsala läns landsting, nämligen ombudsman Tycho Hedén, rektor Herbert Lundh, landstingsman A. E. Elmroth (ordförande och sammankallande) samt godsägaren dr Ferdinand Nilsson, har under året fortsatt sitt arbete rörande museifrågan. Delegerade har utökats med en representant även för Stockholms läns landsting, nämligen dess ordförande landstingsman Gunnar Andersson. Som sekreterare har tjänstgjort landsantikvarie Sundquist. I skrivelse till Uppsala stads fullmäktige har kommittén förordat alternativet om museets förläggande till Akademikvarnen—Saluhallsområdet—Walmstedtska gården samt framlagt förslag om att museet utbygges i etapper med början med Akademikvarnen. På grundval av delegerades ingivna förslag har Uppsala stads fullmäktige fattat principbeslut om museets förläggning till det av delegerade förordade området samt i princip godkänt museets utbyggande i etapper. Åt arkitekt SAR Åke Porne, Stockholm, har delegerade uppdragit att upprätta skissförslag till Akademikvarnen som museum att läggas till grund för en kostnadsberäkning. På grundval av denna skall delegerade framlägga förslag till kostnadsfördelning mellan Uppsala stad, Uppsala läns landsting och Stockholms läns landsting.

Insamling av föremål från Uppsala stad fortsättes alltjämt. Gåvor ha mottagits av fru Asta Menghini, fröken Eva Lönn, docent Bertil Alm-gren, direktör Henrik Svanfeldt samt disponent Folke Svanfeldt. Insamlings- och registreringsarbetet omhänderhas av amanuens Berg.

Till denna avdelning i styrelseberättelsen vill fornminnesföreningen ytterligare omnämna några under arbetsåret av andra institutioner eller kommittéer utförda eller slutförda arbeten, som stå Upplands fornminnesförenings verksamhet nära.

Natur- och kulturskyddsnämnden för Uppsala län

Alltsedan nämnden bildades år 1952 har inom nämnden diskuterats naturvårdsåtgärder och preciserats olika fridlysningsobjekt, såsom länets grusåsar, Floraområdet inom Film, Tegelsmora och Österlövsta socknar, Fiby urskog i Vänge socken samt Ryggmossen i Bälinge socken. Härvid har nämnden haft tillgång till den av f. vägdirektören i Uppsala län Gunnar Ekberg upprättade förteckningen över grustagen inom länet samt fil. mag. Tord Ingmars utredning och undersökning angående

Floran. Rörande fridlysning av Floran och Fiby urskog pågå alltjämt underhandlingar. Beträffande ärendet om fridlysning av Ryggmossen, som delvis äges av Uppsala universitet, har genom förhandlingar med de övriga ägarna ärendet utvecklat sig så, att de sistnämnda överlämnat sina andelar till universitet, som nu står i färd med att fridlysa hela området. Ärendet har handlagts och utretts av f. distriktslantmätare Gunnar Linde, Lidköping.

Inventering av gamla gårdar

Med hänsyn till att praktiskt taget årligen de gamla kvarteren inom Uppsala stads kärnområde decimeras på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och gårdar, har Upplands fornminnesförening påbörjat en inventering av de gamla kvarteren med registrering och fotografering. För ändamålet har fornminnesföreningen av Uppsala stad erhållit ett anslag å kr. 1500. Inventeringen medför den praktiska fördelen att respektive gårdars kulturhistoriska värde och innehåll kunna bedömas på ett tidigare stadium än när själva rivningsögonblicket är inne.

Inventering av privatarkiv i Uppland

Fornminnesföreningens styrelse har under verksamhetsåret diskuterat frågan om en inventering av i privat ägo befintliga arkiv inom landskapet Uppland. En dylik inventering är viktig att genomföra i samma mån som dessa arkiv årligen decimeras på kulturhistoriskt värdefullt dokumentmaterial, såsom kartor, kontrakt, överenskommelser av skild art, brev och andra handskrivna akter, bilder, fotos m. m.

Generalplanen för Uppsala stads kärnområde

Under det pågående generalplanarbetet för Uppsala stads centrala kvarter har kontakt tagits med de kulturminnesvårdande myndigheterna med syfte att hänsyn i möjligaste mån må tagas till inom Uppsalas kärnområde befintliga kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Härvid kommer man i första hand att inrikta sig på att bevara miljön kring domkyrkan. I en av hrr Theodor Carling och Tage Lindberg inom Uppsala stads fullmäktige väckt motion har tanken framförts att i likhet med på andra håll, bl. a. Linköping och Örebro, inom ett område samla och återuppföra äldre byggnader. Landsantikvarien, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har förordat att i stället ett par kulturresevat iordningställes på båda sidorna om ån på sådant sätt att några kvarter med redan befintlig bebyggelse bevaras och saneras. På östsidan har

såsom kulturreservat föreslagits östra delen av kv. Örtdalen samt delar av kv. Toven och Hjorten på ömse sidor om Dragarbrunnsgatans sträckning mellan Järnbrogatan och Linnégatan. På västsidan har ett liknande kulturreservat tänkts uppe i Fjärdingen, Uppsalas »Quartier latin», på ömse sidor om Övre Slottsgatan mellan Järnbrogatan och Svartman-gatan. Inom dessa kulturreservat eller äldre kvarter skulle kulturhisto-riskt värdefulla byggnader bevaras och, om så befinnes lämpligt, hit överföras goda hus från andra håll i staden.

Uppsala domkyrkas restaurering

Betänkandet rörande Uppsala domkyrkas restaurering utkom i tryck i slutet av januari 1956. Restaureringsförslaget, som utformats av arkitekt SAR Peter Celsing i samarbete med arkitekt SAR Sigurd Lewerentz, enligt direktiv från de sakkunniga och med hävdande av antikvariska principer, har varit föremål för livlig diskussion. Modeller, ritningar m. m. av förslaget har utställts såväl i Stockholm som i Uppsala. Förslaget innebär att de båda västtornens kroppar återställas med sina blinderingar och att de Zettervallska tornspirorna bibehållas. Partiet mellan tornkropparna, eller västpartiet för övrigt, har givits helt ny form.

Theatrum Anatomicum på Gustavianum

Den av professor Olof Rudbeck åren 1662—1663 uppförda anatomiska teatern i Gustavianums kupol i Uppsala överlämnades i färdigrestaurerat skick 31 maj 1955 till Uppsala universitet. Överlämnandet ägde rum vid en i kupolsalen anordnad högtidsstund, vari särskilt inbjudna donatorer, medlemmar av släkten Rudbeck samt representanter för Uppsala universitet och de kulturminnesvårdande myndigheterna deltog. För restaureringskommitténs arbete redogjorde ordf. professor em. Nils von Hofsten. Om kupolsalen som byggnadsverk talade professor em. Gunnar Nyström. Uppsala universitets tack för den färdigställda historiskt märkliga anatomisalen framfördes av rector magnificus professor Åke Holmbäck.

EXPEDITION, ARKIV M. M.

Föreningens expedition för utlösen av årsboken, biljettförsäljning till utflykter m. m. har varit förlagd till Sysslomansgatan 10, 2 tr.

Bibliotek och arkiv ha under året väsentligt utökats, dels genom gåvor, dels genom byten med andra fornminnesföreningar och hembygdsförbund. Till föreningens arkiv har köpman Ivar Laurén, Uppsala,

och kyrkvärden E. Karlsbro, Roslagsbro, överlämnat ett antal fotografier. Byggnadsfirman Gottfrid Lindgren har tillfört arkivet uppmättningsritningar och fotografier av den rivna fastigheten Järnbrogatan 12, Uppsala.

I vissa fall har för föreningens verksamhet nödvändiga böcker inköpts. Föreningen vill lägga minnesgoda personer på hjärtat att skänka litteratur och bildmaterial, såsom fotos, teckningar, gravyrer m. m. rörande landskapet Uppland, till föreningens bibliotek och arkiv.

Fornminnesföreningen, som sedan flera år haft förmånen att få anslag från Uppsala stad för sjökapten Birger Jarl som tjänsteman på föreningens kansli och arkiv, uttalar sitt tack för det plikttrogna och nitiska arbete hr Jarl även under det gångna året nedlagt.

EKONOMISK STÄLLNING

Föreningens ekonomiska ställning är alltjämt bekymmersam. Föreningen är därför i största behov av att få sina anslag från myndigheterna inom föreningens verksamhetsområde utökade. Föreningen gläder sig åt att även det gångna verksamhetsåret ur medlemssynpunkt varit tillfredsställande, men vill rikta en uppmaning till alla medlemmar att bidra till utökandet av medlemsnumerären. Härigenom skulle omfånget av publikationsverksamheten ej behöva inskränkas.

Föreningen vill slutligen till alla myndigheter, föreningar och enskilda, som under förlidet arbetsår på olika sätt lämnat verksamheten sitt stöd, rikta ett varmt tack för visad välvilja och förståelse.

Uppsala 18 maj 1956.

GEORG ANDRÉN

ORDF.

Nils Sundquist

SEKR.